

04 TEM 2007

KHARE, Meera. The wine-cup in Mughal court culture - from hedonism to kingship. *Medieval History Journal*, 8 i (2005) pp.143-188. (The object in court painting, late 16th to 18th centuries.)

Meera
Babur
Surb

314 KHARE, Meera. The wine-cup in Mughal court culture - from hedonism to kingship. *Medieval History Journal*, 8 i (2005) pp.143-188. (The object in court painting, late 16th to 18th centuries.)

Surb / Babur
Surb
Meera

29 ARA 2006

380 HALENKO, Oleksander. Wine production, marketing and consumption in the Ottoman Crimea, 1520-1542. *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 47 iv (2004) pp.507-547.

Kırım
Şarap

572 NOORANI, Yaseen. Heterotopia and the wine poem in early Islamic culture. *International Journal of Middle Eastern Studies*, 36 iii (2004) pp.345-366. Also online at <http://www.jstor.org>

Surb
Meera

21 AĞU 2006

13 MAYIS 2008

حسینی آل مجدد شیرازی، سید حسن

۲۱۹۱- «براءة الإمام (ع) من حدیث

الشراب الحرام»، علوم الحدیث، بیاب ۸ ص ۲۱۳

۲۲۳- فارسی.

کد پارسی: ۲۲۳۲۲۲

حدیث الشراب الحرام - نقد و بررسی؛

امام علی (ع) - فضایل و مقامات - از دیدگاه دیگران -

قرآن و حدیث (شخصیت‌شناسی (عمومی))

موضوع مقاله، جعلی بودن حدیثی است که

حضرت علی (ع) را متهم به نوشیدن شراب کرده

است. مؤلف به روش توصیفی و شیوه استدلالی، ابتدا

احادیث نوشیدن شراب را از سنن ترمذی، ابو داود،

نسائی، تفسیر ابن جریر، مسند احمد و مستدرک حاکم

نقل، سپس اشکالات آنها را از نظر متن و سند بررسی

کرده است. وی با استناد به کلام علی (ع)، آیه مباہلہ

و آیه رجس ثابت می‌کند که از آن حضرت، هیچ‌گاه

چنین عملی سر نزده است.

"KADEH"

TSU

el-Ayni. "Undetu'l-Kari" - C. XVII, 5. 333, 336

Saki

909_09
MUZ.T

Tahricud - Delaletris - sem. rize

753 - 754.

Di Bas: 727

تراثنا 132-26
Nedim (atf: Sali)

نهاية الأرب

فنونه الأدب

تأليف شهاب الدين أحمد بن عبد الوهاب التويري

Key No.	6999-4
Tasni No.	297.91
	444.N

السفر الرابع

لنسخة مصورة عن طبعة دار الكتب

وزارة الثقافة والارشاد القومي
المؤسسة المصرية العامة
للأدب والترجمة والطباعة والنشر

الجزء الرابع

١٢٦

الباب الخامس

من القسم الثالث من القرن الثاني
في الثدمان والسقاة

قال سهل بن هارون : ينبغي للنديم أن يكون كأنما خلق من قلب الملك يتصرف بشهوته ويتقلب بإرادته ، لا يميل المعاشرة ، ولا يسام المسامرة ؛ إذا أنتشى يحفظ ، وإذا صحا يفظ ، ويكون كأنما لسره ، ناشرا لبره . قالوا :

فأحر كاتب ندِيمًا ، فقال الكاتب : أنا معونة ، وأنت مؤونة ؛ وأنا للجد ، وأنت للهل ؛ وأنا للشدة ، وأنت للرخاء ؛ وأنا للحرب ، وأنت للسلم . فقال النديم : أنا للنعمة ، وأنت للخدمة ؛ وأنا للخطوة ، وأنت للهنه ؛ تقوم وأنا قاعد ، وتغنم وأنا مؤانس ؛ تدأب لراحتي ، وتشقى لما فيه سعادتي ، فأنا شريك وأنت معين ، كما أنك تابع وأنا قرين . فلم يجز الكاتب جوابا . والله أعلم .

وسئل إسحاق بن إبراهيم الموصلي رحمه الله عن الندماء ، فقال :

واحد غم ، وأثنان هم ، وثلاثة قوام ، وأربعة تمام ، وخمسة مجلس ، وستة زحام ، وسبعة جيش ، وثمانية عسكر ، وتسعة أضرب طلبك ، وعشرة آلق بهم من شئت .

وقال الجساز : البيد حرام على أمي عشر نفسا ، من غنى الخطا ، واتكأ على اليمن ، وأكثر من أكل البقل ، وكسر الزجاج ، وسرق الريحان ، وبل ما بين يديه ، وطلب العشاء ، وقطع اللحم ، وحبس أول قدح ، وأكثر الحديث ، وأمتخط في مندبل الشراب ، وبات في موضع لا يُحتمل المبيت فيه .

(١) اليم : الورا الغليظ من أرتار العود .

Makale e nasim (777) pasetindodir

١٢٧

من نهاية الأرب

قال أبو هلال العسكري :

ما أعاف البيد خيفة إثم * إنما عفته لفقد النديم
ليس في اللهو والمدامية حظ * لكن دون النديم الكريم
فتخير قبل البيد ندِيمًا * ذا خلل معطرات النسيم
وجمال إذا نظرت بديع * وضمير إذا آخبرت سليم
وقال آخر :

أرى للكأس حقا لا أراه * لغير الكأس إلا للنديم
هو القطب الذي دارت عليه * رحي اللذات في الزمن القديم
وقال آخر :

وتدأبني أمي ثقة * كأن حديثه حبه
يسرك حسن ظاهريه * وتحمده منه محبته
ويستر عيب صاحبه * ويستتر أنه ستره
وقال آخر :

ونديم حلو الحديث يجاري * لك بما تشبهه في ميدانك
ألمعي كأن قلبك في أض * بلاعه أو كلامه في لسانك
وقال يحيى بن زياد :

ولست له في فضلة الكأس قائلا * لأصرفه عنها : تحس وقد أتي
ولكن أحيسه وأكرم وجهه * وأشرب ما أتي وأسقيه ما أشتي
ولست إذا مانام عندي بموقظ * ولا أسمع يقظان شيئا من الأذى
وقال آخر :

ليس من شأنه إذا دارت الكأ * من فازرى إدامتها بالحلوم

(١) الحيرة : ضرب من بردتين نمر . (٢) هذه رواية الأصل وهي غير مستقيمة
ويحتمل أن تكون محذوفة عن « لأصرفها عنى » أو « لأصرفه سكرًا » أو نحو ذلك .

onal plan and a *meydan evi*, or room for religious ceremonies, which also served as an *imaret* (*imāret*, soup kitchen for the poor). The *meydan evi*, a polygonal wooden building with columns outside and a fireplace for preparing the *kurban* (animal sacrifice), was demolished in the 1970s on account of its deteriorating condition. The whole complex is surrounded by a stone wall on which are depicted several reliefs related to the Alevi-Bektaşî tradition—two models of religious buildings and three rosettes. The Alevi sacred numbers 7 and 12 are to be seen everywhere. The religious complex is located in a river valley of outstanding natural beauty, protected by steep, rocky hills and surrounded by beautiful woodlands. Befitting the Bektaşî and Alevi tradition, there is a holy spring, Beş Parmak (five fingers), located in the outer courtyard of the *tekke*.

Demir Baba Tekke is situated on the ruins of an ancient Thracian sanctuary (third to first centuries B.C.E.). It is part of the Sbornyanovo Historical and Archaeological Reserve, a huge complex of one hundred forty archaeological sites—settlements, temples, and tombs from various historical periods.

BIBLIOGRAPHY

Franz Babinger, Das Bektaschi Kloster Demir Baba, in Franz Babinger, *Rumelische streifen* (Berlin 1938), 88–96; Irene Beldiceanu, Abdālān-i Rūm (Abdāls of Rūm), historical, *EIS*; Strashimir Dimitrov, Kam demografskata istoriya na Dobrudzha prez XV–XVII vek, *Izvestiya na Balgarskoto Istorichesko Druzhество* 35 (1983), 59; Suraya Faroqhi, Agricultural activities in a Bektashi center. The *tekke* of Kizil Deli 1750–1830, in Suraiya Faroqhi, *Peasants, dervishes and traders in the Ottoman Empire* (London 1986), 92–6; Alexandür Fol (ed.), *Demir baba. Zhelzniyat bashta v Sbornyanova*, Sofia 2006; M. Türker Acaroğlu (ed.), *Bulgaristan Alevileri ve Demir Baba Tekkesi*, Istanbul 1998; Nevena Grama-

tikova, *Neortodoksalniyat islyam v bulgarskite zemi. Minalo i süvremennost*, Sofia 2011; Mahiel Kiel, Güney Romanya'da Sarı Saltık'ın çalışmaları ve Doğu Bulgaristan'da erken Bektaşîlik merkezi üzerine tarihsel önem taşıyan notlar, in *Hacı Bektaş Veli. Bildiriler, denemeler, açikoturum* (Ankara 1977), 20–5; Filiz Kılıç and Tuncay Bülbül, *Demir Baba velayetnamesi. İnceleme-tenkitli metin*, Ankara 2011; Hans-Jürgen Kornrumpf, Zum Alter des Demirbaba-Tekke bei Ispereh (Bulgarien), *Südost-Forschungen* 31 (1972), 337–9; Irène Mélikoff, La communauté Kızılbaş du Deliorman, en Bulgarie, in Alexandre Popovic and Gilles Veinstein (eds.), *Bektachiyya. Études sur l'ordre mystique des Bektachis et les groupes relevant de Hadji Bektach* (Istanbul 1995), 401–9; Lyubomir Mikov, *Bulgaristan'da Alevi-Bektaşî kültürü*, Istanbul 2008; Lyubomir Mikov, *Kultova arhitektura i izkustvo na kheterodoksnite myusyulmani v Bulgariya (XVI–XX vek). Bektashi i kuzülbashi/alevi*, Sofia 2007.

GERGANA GEORGIEVA

- zevk (230195)
- sarb (182306)

Dhawq MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

29 Eylül 2015

Dhawq means “taste” in the literal and figurative senses. In the Qur’ān, the damned “taste” punishment, and, in the Sunna, the believers “taste” the sweetness of faith. Philosophers and physicians endeavour to explain the physiology of taste and what can alter it. It is within Şūfism, however, that this term has found its most pervasive use, as it expresses the ineffable and incommunicable nature of spiritual, amorous, contemplative, and cognitive experience. Its metaphorical use is still, for the masters of Şūfism, an invitation to taste what words cannot describe.

1. ARABIC LANGUAGE

Dhawq is the verbal noun (*maşdar*) of the verb *dhāqa* (*dhawāq* and *madhāq* also occur, but more rarely), meaning “to taste” literally and figuratively. *Ṭaʿm*, which is often associated with it, has more specifically

جام (۱)

۲۸۵-298 s.v. "Galen" (by R. J. Hankinson), "Greek philosophy: impact on Islamic philosophy" (by Majid Fakhry).

لطیبه کریمی /

جالیه ← مهاجرت

جام (۱)، ظرفی برای نوشیدن مایعات به‌ویژه شراب. صورت اوستایی واژه جام *yāmā* و پهلوی آن *yām* یا *yām* است (هَرَن، ذیل واژه). این واژه از قرن چهارم به بعد در اشعار فارسی فراوان به کار رفته است (برای نمونه ← رودکی، ص ۸۳؛ فردوسی، ج ۶، ص ۱۰، ۱۷۳، ۱۷۹؛ ناصرخسرو، ص ۱۵۹، ۲۴۴). در میان واژه‌های فارسی و واژه‌های راه یافته به زبان فارسی کلمه‌های مترادف بسیاری برای جام وجود دارد، مانند ساغر (معرب آن: صاغر) و طاس (معرب از تاس / *tās* پهلوی)، واژه‌های عربی کأس و قدح و نیز کاسه که مأخوذ از کأس است، ساتگین / ساتگینی که در اصل ترکی است، و پیاله و فنجان (معرب پنگان) که در اصل یونانی‌اند (نقیسی، ذیل «کاس»؛ دهخدا، ذیل «پیاله»، «کاسه»؛ معین، ذیل «ساتگینی»، «ساغر»، «طاس»، «فنجان»، «قدح»، «کاس»؛ برای دیگر معانی جام از جمله واحد شمارش قطعات بزرگ آینه و شیشه، جام مسابقات ورزشی، جام حمام ← دهخدا؛ صدری افشار و دیگران؛ فرهنگ بزرگ سخن، ذیل واژه؛ برای مفاهیم عرفانی و ادبی ← جام (۲)).

فرهنگ‌نویسان کمتر به وصف دقیق شکل جام پرداخته‌اند. برخی مانند نقیسی (ذیل واژه) تعاریفی مبهم و بعضی مانند مؤلفان فرهنگ بزرگ سخن (ذیل واژه) به تعریف کلی «ظرف گود و دهان‌گشاد» اکتفا نموده‌اند. با این حال، در بیشتر تعاریف به شکل کاسه‌ای کوچک و به تعبیری پیاله اشاره شده است (برای نمونه ← شاملو، ذیل «پیاله») و اگر قطر دهانه کاسه از پانزده سانتیمتر بیشتر نباشد، پیاله یا جام محسوب می‌گردد (صدری افشار و دیگران، ذیل «پیاله»).

باستان‌شناسان و پژوهشگران هنر، اغلب تعاریف دقیق‌تری از شکل جام و پیاله ارائه نموده‌اند، چنانکه به نوشته هرینگ^۱ (ص ۲۷)، جام ظرف دهان‌گشادی است که گردن ندارد و قطر دهانه آن از کف و بدنه‌اش بیشتر است. بدین ترتیب، جام از ظروف گردن‌دار، مانند تنگ و ابریق، تفکیک و به شکل پیاله نزدیک‌تر می‌شود. شکل مشخص‌تر جام، نوع پایه‌دار آن است که اغلب ساغر نامیده می‌شود (← دهخدا، ذیل «ساغر»). نوع دیگر

افست قم ۱۴۰۴؛ ابن ندیم؛ اخوان‌الصفاء، رسائل اخوان‌الصفاء و خلاق الوقت، بیروت ۱۹۸۳/۱۴۰۳؛ جالینوس، مختصر من کتاب الاخلاق لجالینوس، در دراسات و نصوص فی الفلسفة و العلوم عندالعرب، چاپ عبدالرحمان بدوی، بیروت: الموسسة العربية للدراسات و النشر، ۱۹۸۱؛ حنین بن اسحاق، آداب الفلاسفة، اختصره محمدبن علی انصاری، چاپ عبدالرحمان بدوی، کویت ۱۹۸۵/۱۴۰۶؛ همو، رساله حنین بن اسحق الی علی بن یحیی فی ذکر ما ترجم من کتب جالینوس، متن عربی با ترجمه فارسی، چاپ مهدی محقق، تهران ۱۳۷۹ ش؛ محمدبن زکریا رازی، رسائل فلسفیه، رساله ۱: کتاب الطب الروحانی، بیروت ۱۹۸۰/۱۴۰۰؛ همو، کتاب الشکوک علی جالینوس، چاپ مهدی محقق، تهران ۱۳۷۲ ش؛ یحیی بن حیث سهروردی، مجموعه مصنفات شیخ اشراق، ج ۴، چاپ نجفقلی حبیبی، تهران ۱۳۸۰ ش؛ محمدبن محمود شهزوری، نزهه الارواح و روضة الافراح فی تاریخ الحکماء و الفلاسفة، چاپ خورشید احمد، حیدرآباد دکن ۱۹۷۶/۱۳۹۶؛ محمدبن ابراهیم صدرالدین شیرازی، الحکمة المتعالیه فی الاسفار العقلیه الاربعه، تهران ۱۳۳۷ ش، چاپ افست قم [بی‌تا]؛ همو، المبدأ و المعاد، چاپ جلال‌الدین آشتیانی، قم ۱۳۸۰ ش؛ محمدبن محمد غزالی، تهافت الفلاسفة، چاپ ماجد فخری، بیروت ۱۹۹۰؛ محمدبن محمد فارابی، رساله للفارابی فی الرد علی جالینوس فیما ناقض فیہ ارسطو طالیس لاعضاء الانسان، در رسائل فلسفیه للکندی و الفارابی و ابن‌باجه و ابن‌عدی، چاپ عبدالرحمان بدوی، بیروت: دارالاندلس، ۱۹۸۳؛ محمدبن عمر فخررازی، کتاب الاربعین فی اصول‌الدین، حیدرآباد دکن ۱۳۵۳؛ آلکساندر اوسنیویچ ماکوولسکی، تاریخ‌منطق، ترجمه فریدون شایان، تهران ۱۳۶۶ ش؛ مینشیرین فانک، مختارالحکم و محاسن‌الکلم، چاپ عبدالرحمان بدوی، بیروت ۱۹۸۰؛ مهدی محقق، رد موسی بن میمون بر جالینوس و دفاع از موسی بن عمران، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، سال ۱۵، ش ۱ (مهر ۱۳۴۶)؛ احمدبن محمد مسکویه، تهذیب الأخلاق و تطهیر الأعراق، چاپ حسن تمیم، بیروت [؟ ۱۳۹۸]، چاپ افست قم ۱۴۱۰؛ علی سامی نثار، المنطق الصوری منذ ارسطو و تطوره المعاصر، [اسکندریه] ۱۹۵۵/۱۳۷۵؛ محمدبن محمد نصیرالدین طوسی، أخلاق ناصری، چاپ مجتبی مینوی و علیرضا حدیدی، تهران ۱۳۶۹ ش؛ *Dictionary of scientific biography*, ed. Charles Coulston Gillispie, New York: Charles Scribner's Sons, 1981, s.v. "Galen" (by Fridolf Kudlien); *Dictionary of the history of ideas*, ed. Philip P. Wiener, New York 1973, s.v. "Newton and the method of analysis" (by Henry Guerlac); *The Encyclopedia of philosophy*, ed. Paul Edwards, New York: Macmillan, 1972, s.v. "Galen" (by Neal W. Gilbert); Ibrahim Madkour, *L'Organon d'Aristotle dans le monde arabe*, Paris 1969; *Routledge encyclopedia of philosophy*, ed. Edward Craig, London: Routledge, 1998,

1. Haerincx

İçki (091229)

Şarab (182306)

27.

- a) Hacer Marcalı
- b) Yeşilova-Burdur, 90 yaşlarında, tahsilsiz, ev hanımı
- c) Ninesinden duymuş
- d) İzmir, 2.11.1979, Gonca Özyaman.

28.

- a) Haluk Güven
- b) Ankara, 1963, lise, öğrenci
- c) 1974/1975 yıllarında kendisi bizzat görmüş
- d) Ankara, 21.8.1983, Haluk Güven.

Türkojji Dergisi, C. XI, Sayı 1, Ankara Univ. D.T.C.F.
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara 1993, s. 135-160.

ŞARABIN İCADI VE DÖRT VASFI

DOÇ. DR. HASAN ÖZDEMİR

Şarabın icadıyla ilgili olarak Türk edebiyatında sürekli yinelenen birbirinden farklı iki efsane vardır. Bunlardan birisine göre şarap İnan'ın efsanevi hükümdarı olan Cem veya Cemşid tarafından icad edilmiştir. Diğer efsane ise şarabın Şeytan tarafından bulunduğunu anlatır. Bizim burada üzerinde durmak istediğimiz bu ikine efsanedir. Uluslararası geniş bir alanda yaygın olan bu motifin eldeki belgeleri oldukça eski tarihlidir. Stith Thompson'un Motif-Index'inde Mot A 2851 numarada kayıtlıdır:

"Devil helps Noah plant vineyard and kills various animals over it. These illustrate the four qualities of wine. Peacock: brilliant colors; ape: jokes; lion: Boldness; hog: drunkenness".¹

Efsanenin Türk sözlü geleneğinde tespit edilmiş bir varyantını merhum Prof. Dr. Süheyl Ünver 1949'da yayınlamıştı. S. Ünver, efsaneyi 1943 tarihinde arkadaşı Dr. (hekim) Edip Kızıldağlı'dan derlemiş olduğunu belirtmiştir². Yayınlarından Türk sözlü geleneğini tanıdığımız Dr. Edip Kızıldağlı'nın anlatmış olduğu efsane şöyledir:

"Nuh peygamber, üzüm veren asma yetiştirmek istedi. Fakat şeytan diktığı asmaları başa gelerek kurutuyordu. Birgün, Nuh onu suç üstünde yakaladı. Şeytan Nuh'a: Bu bağlardan edeceğin kâra beni ortak yaparsan, senin asmalarına karışmam, dedi. Nuh razı oldu. Şeytan arslan, keçi, maymun ve domuz kanlarını karıştırarak asmaları suladı. Üzümler yetişti. Nuh kendi payına düşen üzümle pekmez, şıra, pestil yaptı. Şeytan da kendi payıyla sirke ve şarap yaptı ve dedi ki:

¹ Stith Thompson, Motif-Index of Folk-literature. A Classification of narrative elements in folk-tales, ballads, myths, fables, mediaeval romances, exempla, fabliaux, jest-books and local legends, Helsinki 1932-1934, 6 Cilt.

² A. Süheyl Ünver, "İçki Müptelâları Neden Yalanaktan Kuvvetli, İnadet, Geçici Hevesli ve Kindar Olurlar?", Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, C. I (Eylül 1949), 2. Sayı, s. 17-19.